

Koers houden in een schuivende wereld

Opening Academisch Jaar RUG 2026 -2027

Excellentie, geachte studenten, collega's, alumni, partners van de Rijksuniversiteit Groningen, vrienden van de wetenschap,

Als de wereld begint te schuiven, moet een universiteit niet achteruit stappen, maar naar voren.

Vandaag openen wij het academisch jaar 2026–2027 en vieren we onze 412^e verjaardag! Onze diez natalis vormt het startpunt om ook dit jaar weer samen koers te bepalen in een wereld in hoog tempo verandert.

Al een aantal jaar oorlog aan de grenzen van Europa. Een samenleving waarin mensen elkaar steeds moeilijker verstaan. Een overheid die vastloopt in complexe dossiers die mensenlevens raken. Klimaat dat snel verandert door menselijk gedrag. En kunstmatige intelligentie die ons onderwijs en manier van werken op de kop zet.

Dat vraagt van ons allen, in Nederland en Europa, om een grote transitie: niet rustig achteroverleunen, maar naar voren bewegen, wendbaar zijn en koers bepalen!

Onze bijdrage begint bij onderzoek, onderwijs, impact en constructief kritisch denken.

Onderzoek helpt ons om feiten van meningen te onderscheiden, aannames te toetsen, patronen te ontdekken en lange termijn oplossingen mogelijk te maken, zodat de maatschappij op basis van kennis kan varen en niet stuurloos raakt door op incidenten te reageren.

Via ons onderwijs geven we die houding door aan nieuwe generaties: leren kijken, vragen stellen, wegen en oordelen, oplossingsgericht.

Kritisch denken houdt ons scherp, al eeuwenlang. En scherp moeten we blijven, zeker in een tijd van een overvloed aan prikkels en desinformatie. Zo dragen we nu en in de toekomst bij aan generaties die onafhankelijk denken, zorgvuldig handelen, bereid zijn om ongemakkelijke vragen te stellen en die oplossingen aandragen, ook van problemen waarvan we nu nog weten dat we ze hebben.

Dat is wat deze tijd van ons als academische gemeenschap vraagt. Een antwoord hebben op wat er nu gebeurt, en voorbereid zijn op wat er gaat komen. En dat doen we niet alleen, maar midden in de samenleving, door samen te leren met maatschappelijke partners, de overheid, burgers en het bedrijfsleven en theoretische-, praktijk-, en ervaringskennis uit te wisselen.

Als we vooruit willen, moeten we innoveren. Als we willen innoveren, moeten we samenwerken.

Innovatie is de zuurstof van onze toekomst en ontstaat zelden in afzondering. Een goed idee in een studeerkamer verandert de samenleving zelden. Hiervoor is intensieve samenwerking tussen wetenschap, overheid, maatschappelijke partners, onderwijsinstellingen en bedrijven noodzakelijk. En, innovatieve toepassingen vragen om een snelle aanpassing van regels en systemen.

In mijn eigen vakgebied, de regeltechniek, zie ik dat heel concreet. Bijvoorbeeld voor een beter gebruik van onze energie-infrastructuur bestaan technische oplossingen. Door gebruik te maken van van real-time informatie kunnen we de beschikbare netcapaciteit veel beter benutten en overbelasting van het stroomnetwerk, helpen voorkomen of op zijn minst verminderen. We hebben bewezen dat het technisch kan en toch is deze 'netcongestie' een van de grote problemen van ons land. Niet de technologie alleen bepaalt dus het succes, maar juist ook de manier waarop we het totale systeem hebben ingericht. Wetgeving, de inrichting van de markt en korte termijn commerciële belangen, publieke belangen en de bereidheid om samen nieuwe wegen te verkennen, terwijl er toch ook sprake is van concurrentie, zijn bepalend. Het is het samenspel dat succes brengt en waar wij in de volle breedte van de wetenschap aan bij dragen. En dit is slechts een voorbeeld.

Daarom zetten wij als universiteit al vele jaren in op interdisciplinariteit en transdisciplinariteit: samenwerken over grenzen van wetenschappelijke disciplines en over grenzen van sectoren. Dat doen wij al 10 jaar door interdisciplinaire samenwerking van early career researchers te bevorderen. We zijn trots op onze Young Academy Groningen. Tussen de mooie bijdragen in het programma vandaag, zult u enkele korte videos zien waarin vier jonge onderzoekers kort uitleggen hoe en waarom zij over grenzen van disciplines en sectoren samenwerken.

Deze manier van "over grenzen heen werken" zien we ook terug in onze Schools voor wetenschap en samenleving, gericht op energie & klimaat, digitale samenleving, technologie & AI, publieke gezondheid en duurzaamheid. Het komende jaar zal ook weerbaarheid in de volle breedte hierin verweven worden. Tevens hebben we trans- en interdisciplinaire samenwerkingsverbanden binnen ons Health Technology Research & Innovation Cluster (medische technologie), Cognigron (neuromorphic computing) en BCN (Behavioral and Cognitive Neuro Sciences). Grensoverstijgende samenwerking is onmisbaar voor innovatie.

Als we willen samenwerken, moeten we samen leren.

Deze voorbeelden maken iets duidelijk: de grote vragen van onze tijd laten zich niet oplossen vanuit één discipline of door één organisatie. En we hebben de volle breedte van het onderwijs nodig.

We mogen trots zijn dat we hier in het Noorden een sterke onderwijsinfrastructuur hebben weten te bouwen met elkaar. MBO, HBO en WO versterken elkaar in de Universiteit van het Noorden. Daar wordt elke dag nog veel energie in gestoken door veel mensen die hier ook aanwezig zijn.

Ik ben ook blij te zien dat we na twee slopende jaren voor het hoger onderwijs ons huidige kabinet ons weer kansen biedt. Dat zeg ik met enige opluchting, maar ook met verantwoordelijkheid. Met een hernieuwde talentstrategie en sectorplannen kunnen we blijven bouwen aan de kracht van kennis en onderwijs.

Het rapport-Wennink onderstreept terecht het belang van sterke onderzoeks- en innovatie-ecosystemen: duurzame samenwerkingen waarin kennisinstellingen, overheden, ondernemingen en maatschappelijke partners elkaar versterken.

Samen leren betekent kennis delen.

Onafhankelijkheid is cruciaal, ook in de samenwerking. Nieuwe mogelijkheden door de snelle ontwikkelingen van bijvoorbeeld AI-technologie moet ons helpen, niet overnemen.

We moeten zelf veel meer aan de data- en AI-knoppen blijven zitten en een nieuwe balans vinden. Met één duidelijke missie en dat is dat we regie blijven houden over onze eigen data. Daarmee houden Nederland en Europa regie over hun toekomst.

Innovatie vraagt om goede regels die ruimte voor vernieuwing bieden. Maar we weten allemaal dat regels ook kunnen doorslaan en innovatie verstikken. Soms hebben we een crisis nodig om te weten waartoe we in staat zijn.

Aan de andere kant weten we ook dat snelheid een keerzijde kent. Besluiten kunnen minder zorgvuldig worden genomen en risico's kunnen te laat zichtbaar worden. Daarom moeten we niet wachten tot alles vastloopt. We moeten juist de rust en ruimte van de universiteit benutten om ons vermogen tot verandering te oefenen: zorgvuldig wanneer het kan, wendbaar wanneer het moet.

Een universiteit begint uiteindelijk niet bij systemen, strategieën of carrièrepaden. Zij begint bij de nieuwsgierigheid van mensen. Dat is de vonk die we allemaal moeten koesteren. Want dat is de motor van de wetenschap, die ook helpt om te gaan met alle druk en onzekerheid, zo blijkt ook uit de net verschenen Akademiethermometer van De Jonge Akademie over de mentale gezondheid van wetenschappers. Wetenschap komt juist ook voort uit passie, verwondering en de vrijheid om een gedachte verder te brengen. Wetenschappers moeten niet alleen voldoen aan verwachtingen, maar ruimte

houden om vragen te volgen waarvan de uitkomst nog niet vaststaat. Ook daar moeten we ruimte voor bieden. Voor 'failure', voor twijfel.

Laten we ook dit koesteren. Juist omdat de werkelijkheid ingewikkeld is, moeten we kritisch blijven denken, elkaar blijven opzoeken en samen koers houden. Alleen zo komen we vooruit. Dus, op z'n Gronings: kop d'r veur.

Want juist hier in Groningen laten we zien wat mogelijk is wanneer academische nieuwsgierigheid, samenwerking en ondernemerschap bij elkaar komen. Zo zijn we als universiteit actief betrokken bij de ontwikkeling van ecosystemen rond bijvoorbeeld AI in de Noordelijke regio. Hierbij zien we dat techniek een onmisbare rol speelt. Wat niet iedereen weet is dat we al heel lang ook sterk zijn in techniek. Je zou ons de Technische Universiteit van het Noorden kunnen noemen. Maar dan wel een Groningse TU die onderdeel is van een groter geheel, met ijzersterke verbindingen met alle andere disciplines die nodig zijn om de grote maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Dat maakt ons uniek en goed gepositioneerd om in de volle breedte te werken aan talent, gezondheid, energie, AI, publieke waarden, innovatie en nieuwe bedrijvigheid. Kortom, dit gaat over onze economie en samenleving in de breedte.

Die nieuwe bedrijvigheid is in het Noorden al goed zichtbaar. In het tweede kwartaal van 2026 groeide het aantal startende ondernemingen in Groningen met 14 procent ten opzichte van een jaar eerder. Dat was de sterkste groei in Nederland. Onze regio laat dus zien dat innovatie en ondernemerschap elkaar echt kunnen versterken.

Het Noorden ontwikkelt zich van de veelgenoemde krimpregio naar een innovatieregio die door de juiste samenwerking tot bloei komt. Laten we vandaag hier afspreken om het Noorden voortaan ook zo te noemen: een innovatieregio.

Ik ga afronden.

We hebben keuzes te maken: tussen afhankelijkheid en autonomie, tussen stilstand en vernieuwing, tussen losse belangen en samenwerking. Daarbij is onze universiteit onmisbaar.

Ik nodig iedereen hier aanwezig van harte uit om mee te denken, mee te doen, om samen vanuit de wetenschap richting te geven.

En ik hoop vooral dat u zich vandaag hier welkom voelt, aan onze universiteit, in Groningen en in het Noorden, onze innovatieregio!

Dank u wel.